

SLOVENISTIKA V ROMUNIJI

Namen pričujočega članka je prikazati položaj slovenistike v Romuniji v razdobju skoraj stoletnega obstoja romunske slavistike. V prispevku, ki je nedavno izšel v Slavistični reviji,¹ sem objavila pregled slovenskega leposlovja v romunskih knjižnih izdajah ter literarnih časopisih, ki so dokaj redno prinašali novice iz jugoslovanske kulture. Zato se sedaj ne bom ustavljala ob redkih literarnih zvezah, navedla bom le nekaj novih podatkov, do katerih sem se dokopala v času pisanja tega — žal kratkega — poročila. Iz že omenjenega članka v SRL je razvidno, da je oživitve v romunsko-slovenskih literarnih stikih opaziti šele konec šestdesetih let, ko je Katja Špurova začela prevajati romunsko književnost, romunski pesnik Valentin Deşliu pa s posredništvom bolgarščine dela slovenskih avtorjev. Vendar je prevedenega malo, še manj se o slovenskem slovstvu v Romuniji piše, kajti nihče od tamkajšnjih slavistov se do sedaj ni odločil za slovenistično slovstvenozgodovinsko ali jezikoslovno smer.

Morda bi bilo zanimivo pogledati, kako je potekala razvojna pot slavističnih ved pri Romunih. Npr.: Imata jezik in književnost enega najmanjših slovanskih narodov — v poplavi tolikšne množice jezikov — v deželi, kjer slovenščina nima kulturne tradicije, sploh kakšne perspektive? So romunske in slovenske jezikoslovce morda kdaj v preteklosti vezali skupni znanstveni interesi?

Prvi oddelek za slavistiko je leta 1891 v Bukarešti osnoval jezikoslovec in zgodovinar evropskega kova Ioan Bogdan (1864—1919), ki se je šolal pri Vatroslavu Jagiću.² Na dunajski univerzi se je izpopolnil v znanju stare cerkvene slovanščine in se seznanil s Kopitarjevim in Miklošičevim znanstvenim delom.³ Miklošič se je namreč veliko ukvarjal z romunskim jezikom, saj mu je posvetil štiri znanstvene razprave in s študijem *Die slavischen Elemente im Rumunischen* prvi opozoril na bogato slovansko dediščino v romunščini.⁴ I. Bogdan je Miklošiča leta 1880 predlagal za častnega člana romunske akademije znanosti, in slovenski učenjak je bil tako eden prvih tujih jezikoslovcev, ki mu je akademija podelila ta naslov.⁵ — I. Bogdana je nasledil Peter Cancel, ki je študiral srbski jezik in književnost v Beogradu in je od leta 1920 na

¹ *V. Rus, V. Frâncu*, Slovenska književnost v Romuniji, SRL 1985, št. 4, str. 466 do 470.

² *G. Mihăilă*, Ioan Bogdan — întemeietorul primei catedre de limbi slave din România, v zborniku *Din istoricul slavisticii românești*, ki je izšel ob devetdesetletnici romunske slavistike, Bukarešta 1982, str. 21—41.

³ *J. Kopitar* se je zanimal za romunski jezik, saj se je le-ta pri njegovi formulaciji balkanske jezikovne skupnosti pokazal kot pravi »rezervat« štivilnih balkanizmov. O vlogi J. Kopitarja v romunski lingvistiki gl. članek *I. Bogdana*, Bartolomeu Kopitar — o pagina din istoria filologiei române v *Convorbiri literare*, XXVII, 1894, str. 1062—1072. O polemiki, ki jo je *P. Maior* (1760—1821) vodil s Kopitarjem gl. *Al. Piru*, *Istoria literaturii române de la început pîna azi*, str. 30. — *F. Miklošič*, *Die slavischen Elemente im Rumunischen*, Dunaj, 1861; isti, *Beiträge zur Lautlehre der rumunischen Dialekte*, Dunaj 1881; isti, *Rumänische Untersuchungen* — *Istro- und Macedo-Rumänische Sprachdenkmähler*, Dunaj 1881; *F. Miklošič* in *E. Kalužniacki*, *Über die Wanderungen der Rumunen in den Dalmatischen Alpen und den Karpaten*, Dunaj 1879, *Denkschriften* XXX, str. 1—66.

⁴ *F. Miklošič* je v svojem delu zajel približno 900 slovanskih besed in tako le nazikal slovansko besedje, ki je več desetletij pritegovalo pozornost tako romunskih kot tudi drugih slavistov. Romunske besede je Miklošič zapisoval v cirilici, ki so jo Romuni delno uporabljali še v 19. stoletju. — Tudi v slovarju *Lexicon paleoslovenico-graeco-latinum*, Dunaj 1862—65, je Miklošič obeleževal staroslovanske prevzete besede v romunščini.

⁵ *G. Mihăilă*, *Studiile fundamentale ale lui Fr. Miklosich v Studii de lexicologie și istorie a lingvisticii românești*, Bukarešta 1975, str. 170—172; isti, *Locul lui Fr. Miklosich în studierea elementelor slave din limba româna*, Rsl, VI, 1962, str. 209—220; isti, *O sutră de ani de la apariția lucrării lui Franz Miklosich Elemente de slave în limba româna* (1861) v *Limba româna*, X, 1961, 4, 334—338; — isti, *Din legăturile lui Fr. Miklosich cu A. I. Odobescu, B. P. Hașdeu și Ioan Bogdan*, Rsl, XII, 1965, str. 235—239. — *I. Bogdan*, *Franz Miklosich*, *Revista nouă*, II, 1889, str. 111—115. V *Miklo-*

bukareški fakulteti predaval književnost Srbov in Hrvatov. Njegovi sodelavci so leta 1946 izdali kratek pregled srbske literarne zgodovine.⁶ Leta 1956 je vodstvo katedre za slavistiko prevzel Emil Petrovič; ukvarjal se je zlasti s srbohrvaškim slovstvom ter romunsko-srbsko jezikovno problematiko. — Po reformi visokega šolstva se je bukareška univerza (v primerjavi z drugimi romunskimi univerzitetnimi središči, ki imajo le katedre za ruski jezik in slovansko jezikoslovje) slavistično močno okrepila. Ustanovljena sta bila dva ločena slavistična oddelka: oddelek za slovansko jezikoslovje s šestimi samostojnimi stolicami, in sicer za poljski, češki, slovaški, ukrajinski, bolgarski in srbohrvaški jezik, ter oddelek za ruski jezik in književnost, s sorazmerno velikim številom predavateljev. Tako je bukareška univerza postala morda eno najkompletnejših slavističnih središč, kar jih danes deluje v neslovanskih deželah.

Leta 1968 so v Ljubljano na seminar slovenskega jezika začeli prihajati prvi romunski slavisti, med njimi Gheorghe Mihăilă, danes ena najvidnejših osebnosti romunskih slavističnih krogov,⁷ Mirko Živković, dolgoletni profesor srbohrvaške književnosti⁸, Mile Tomić, leksikograf in strokovni sodelavec lingvističnega inštituta v Bukarešti, in drugi. — V romunskih strokovnih glasilih je izšlo tudi nekaj člankov, ki se posredno dotikajo slovenistične problematike.⁹ Romunski filologi sicer slovenskemu jeziku niso posvečali znanstvenih razprav, vendar so pri preučevanju južno-slovanskega besedja v romunščini neredko navajali slovenske besednopomenske vzporednice.¹⁰

Da pa se slovenistična vrzel v romunski slavistiki — kljub prizadevanju tamkajšnjih strokovnjakov — včasih le občuti, nam povesta ta dva primera: v učbeniku starocerkvenoslovanskega jezika, ki je izšel leta 1975, P. Olteanu v poglavju s podnaslovom Rokopisi češko-moravske redakcije omenja tudi Brižijske spomenike. Drugi obrazec, torej pridiga o grehu in pokori, naj bi bil nastal na Moravskem, od koder bi besedilo prišlo k Slovincem, ki so mu vtisnili značilnosti svojega govora. Tako pisec docela nekritično navaja Isačenkovo teorijo in pri tem niti z besedico ne omenja slovenskih raziskovalcev. Do omenjenega slovenističnega spodrsrljaja je prišlo prav gotovo zato, ker je avtor prispevka spregledal izsledke slovenskega jezikoslovja, ki so znanstveno ovrgli Isačenkovo tezo.¹¹ — V istem učbeniku pri obravnavi osebnih

šičevi korespondenčni zapuščini, ki jo hrani Avstrijska narodna knjižnica, je tudi večje število pisem romunskih filologov. Na to me je opozoril D. Păcurariu, predavatelj romunske književnosti v Bukarešti, ki je pisma na Dunaju fotokopiral in pripravil za objavo.

⁶ Izraz *srbski* in ne *srbohrvaški* uporabljam tam, kjer se delo romunskih literarnih zgodovinarjev in filologov omejuje izključno na jezik in književnost Srbov.

⁷ Împrumuturi vechi sud-slave în limba romăna, Bukarešta 1960, in Studii de lexicologie și istorie a lingvisticii românești, Bukarešta 1975; obe omenjeni knjigi sta samo del obsežnega Mihăilovega opusa z romunsko-slovansko tematiko.

⁸ V knjigi Svedočanstva, Bukarešta 1976, je M. Živković objavil vtise Prežihovega Voranca, ki je v predvojnih letih prepotoval skoraj vso Romunijo in v svojih spominih zapustil pravi hvalospev romunskemu narodu. Prim. Prežihov Voranc, Zbrano delo IX, Lj. 1973.

⁹ Poleg omenjenih člankov o Miklošiču razprava M. Mituța, O pagină din istoria relațiilor culturale româno-iugoslave în epoca luminilor (Ioan Budai-Deleanu și Martin Kural) v zborniku Relații culturale literare și lingvistice româno-iugoslave. M. Mituța meni, da sta Martin Kural in Ioan Budai-Deleanu (1760—1820), avtor prve romunske epeje, imela tesne stike. — Rozka Stefan, ki bo v kratkem izdala monografijo o Martinu Kuraltu, za zvezo slovenskega in romunskega razsvetljenca pri svojih raziskavah ni našla oprijemljivejših dokazov, tako da se domneva, da je bilo njuno poznanstvo le bežno.

¹⁰ G. Mihăilă, n. d. Împrumuturi [. . .]; D. Gămulescu, Elemente de origine sirbrocroată ale vocabularului dacoromân, Bukarešta-Pančevo 1974, str. 51, meni, da je malo verjetno, da bi bila dakoromunščina kdaj lahko prišla v stik s slovenščino. Starejši romunski jezikoslovci so slovenščino navajali po Miklošičevih virih in njegovi panonski teoriji.

¹¹ P. Olteanu, Slava veche și slavona românească, Bukarešta 1975, (VII., Texte din Redacțiile slavonei, Redacția čeho-morava), Foile de la Freising, str. 341.

zaimkov O. Stojković¹² navaja, da je cerkvenoslovansko obliko os. zaimka 1. os. ed. *azъ* ohranila bolgarščina, medtem ko bi imeli vsi drugi slovanski jeziki danes obliko *ja*. Avtorica sicer pravi, da so staro nereducirano obliko *jazъ* imeli nekateri slovanski knjižni jeziki vse tja do 17. stol., da pa je izpričana zlasti v češčini in ruščini. Slovenci bi seveda želeli, da bi slavistka navedla vsaj današnjo obliko slov. jezika *jaz*, kajti prikaz razvojnih stopenj niti ni bil namen avtoričine razprave.

Kar zadeva literarnozgodovinsko smer, je razvoj sodobnega slovenskega romana v svoji doktorski disertaciji Romanul iugoslav contemporan delno zajela V. Stojanović, predavateljica srbohrvaške književnosti na bukareški slavistiki.¹³

Leta 1978 je v Romuniji začel delovati lektorat slovenskega jezika. Prvi lektor je bil diplomant ljubljanske slavistike Peter Pal. Žal je po njegovi vrnitvi v Ljubljano to pedagoško mesto ostalo dalj časa nezasedeno in tako je komaj zaživila slovensščina na bukareški filološki fakulteti zopet utonila v pozabo. Nanjo je spominjal edino slovenski tisk, ki je še vrsto let po Palovem odhodu prihajal na oddelek. — V zadnjih letih, vse do svojega odhoda v pokoj je prof. M. Živković za študente srbohrvaščine imel poseben seminar o slovanski književnosti, ki je navadno trajal en semester. Na oddelku že nekaj časa deluje tudi seminar iz primerjalnih književnosti slovanskih narodov, ki pa ne vključuje slovenskega leposlovja zaradi pomanjkanja strokovne literature. Predavatelj je namreč dobil v roke le miniaturni Čirdujev izbor slovenske lirike,¹⁴ ki v svoji skromni obliki meče skoraj temno senco na slovensko knjižno ustvarjalnost.

Vzrok tako nezavidljivemu položaju slovenistike v Romuniji je prav gotovo treba iskati v dejstvu, da praktično do leta 1984 ni bilo lektorata, ki ima, kot vemo iz izkušenj, svojo nezamenljivo vlogo. — Danes ima slovensščina na bukareški univerzi status fakultativnega predmeta, ki se kot predmet C vpisuje tudi v diplomu. V okviru fakultetnih izdaj se na oddelku pripravlja priročnik o slovenskem jeziku in književnosti, ki naj bi služil študentom slovensčine in predavateljem.

Glede prodora slovenističnih ved v romunsko slavistiko bi torej lahko rekli, da je nekaj korakov že storjenih; ne smemo zanemariti tudi vneme peščice slušateljev slovenskega lektorata, ki v bližnji prihodnosti lahko obrodi nepredvidene sadove. — Ostaja seveda upanje, da se bodo po drugi plati tudi naši ljubljanski študentje — bodoči jezikoslovci in literati — začeli zanimati za jezik, ki je zaradi svoje specifičnosti, v ne tako davni preteklosti, izzival Miklošiča, ter odkrili kulturno zakladnico (nam Slovincem malo znanega) romunskega naroda. Dejstvo, da sta za plodno ljubezen potrebna dva, velja namreč tudi za književnosti, jezike in kulture.

Vida Rus

Univerza v Bukarešti

NEKAJ SLOVANSKIH GLAGOLSKIH SAMOSTALNIKOV S *-T-

Rusko *játva* izhaja¹ iz praslovanskega **ętva* in je v zvezi z **ęti* **јvmę*. To je gotovo pravilno. Potem pa se zatrjuje, da je ta tvorba razširitev namenilniške osnove **ętvъ*. To nikakor ni res. Namenilnik je prvotno osnova na *-*tu-* in je v indoevropsčini zahteval guno podstave. Pokazal sem (Indo-Iranian Journal, v tisku), da je za glagolske samostalnike na *-*tuo-* (srednjega spola) značilna ničta stopnja. Zaradi tega so posebna formacija. Se več, v praslovansčini je namenilnik že imel posebno skladenjsko vlogo.

Zaradi tega vzpostavljam **ętva* kot množinsko skupno ime samostalnika dejanja na *-*tuo-m*, od tod **imtvā*.

Glagolski samostalniki **ętvje* se pravilno postavlja v zvezo z isto podstavo. Dalje se domneva (»možet«), da bi ta samostalniki lahko nadaljevali ie. **emtijom*. Taka tvorba

¹² O. Stojković, n. d. Slava veche, str. 83.

¹³ V. Stojanović, Romanul iugoslav contemporan (v rokopisu).

¹⁴ Petru Čirdu, Efemera mea vešnicie, Bukarešta 1984.

¹ Etimologičeskij slovar' slavjanskix jazykov 6 (1979), 73.